

17. Малишева Н. Р. Міжнародні екологічні злочини РФ на території України та перспективи притягнення до кримінальної відповідальності за їх вчинення. *Часопис Київського університету права*. 2022. № 1. С. 233-238.

17. Malysheva, N. R. (2022). International environmental crimes of the Russian Federation on the territory of Ukraine and the prospects of criminal prosecution for their commission. *Journal of the Kyiv University of Law*. No. 1. P. 233-238 (in Ukrainian).

FEATURES OF DOCUMENTING AND INVESTIGATING CRIMINAL OFFENSES AGAINST THE ENVIRONMENT

**O. Bohatyrchuk
S. Marko**

Within the framework of a scientific article, based on the study of legal sources, the practice of their application and the points of view of scientists on selected topics, the problems of fixing and documenting criminal offenses against the environment, using the possibilities of forensic environmental examination during their investigation, taking measures to determine the size harm and identification of persons involved in their commission. Appropriate organizational and tactical recommendations were made, aimed at improving the methodology for investigating criminal offenses against the environment.

Key words: pre-trial investigation, environment, forensic environmental examination, amount of damage, procedural actions.

DOI: <https://doi.org/10.33994/kndise.2023.68.18>
УДК 343.98

Владислав Ігорович Куценко
кандидат економічних наук,
доцент кафедри кримінального, цивільного та міжнародного права
юридичного факультету

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0878-9360>
E-mail: kutsenkovi82@gmail.com

Максим Іванович Леоненко
кандидат юридичних наук, професор,
професор кафедри кримінального, цивільного
та міжнародного права юридичного факультету

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8680-0612>
E-mail: leonenkom@i.ua

Павло Григорович Назаренко
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального, цивільного та міжнародного права
юридичного факультету

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6569-0845>
E-mail: pavelnazarenkoo@gmail.com

Дмитро Сергійович Шиян
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального, цивільного та міжнародного права
юридичного факультету

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2057-6942>
E-mail: dsshian@gmail.com

Ольга Юріївна Шиян
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального, цивільного та міжнародного права
юридичного факультету

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2336-2314>
E-mail: dsshian@gmail.com

Національний університет «Запорізька політехніка»

КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА УМИСНОГО ВВЕДЕННЯ В ОБІГ НА РИНКУ УКРАЇНИ (ВИПУСКУ НА РИНОК УКРАЇНИ) НЕБЕЗПЕЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ

У статті на підставі аналізу наукових поглядів, теоретичних положень та законодавства досліджується криміналістична характеристика умисного введення в обіг на ринку України (випуску на ринок України) небезпечної продукції, та структурні (складові) елементи цієї характеристики, зокрема: способи готування до цього злочину, способи його вчинення та приховання, типові наслідки його скоєння, предмет злочину, особа ймовірного злочинця, ймовірні мотив і мета вчинення цього злочину, тощо.

Ключові слова: криміналістична характеристика, злочин, спосіб вчинення, небезпечна продукція, введення в обіг, обіг на ринку, випуск на ринок, ринок України.

Постановка проблеми. У ст. 227 Кримінального кодексу України (далі – КК) передбачена кримінальна відповідальність за умисне введення в обіг на ринку України (випуск на ринок України) небезпечної продукції. Відповідно до ст. 12 КК кримінальне правопорушення, передбачене ст. 227 КК, є нетяжким злочином, оскільки за його вчинення передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі більше трьох тисяч і не більше десяти тисяч (до восьми тисяч) неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (далі – н. м. д. г.). І одночасно не передбачене покарання у виді позбавлення волі. А тому це кримінальне правопорушення можна називати злочином. Криміналістична

характеристика злочину – це абстрактне наукове поняття, яке має для слідчого лише орієнтовне значення і повинно включати в себе характеристику вихідної інформації, системи даних про спосіб вчинення та приховання злочину, типові наслідки його скоєння, особу ймовірного злочинця та ймовірні мотив і мету злочину, особу ймовірної жертви злочину та деякі обставини вчинення злочину (місце, час, обстановка).

Аналіз публікацій, у яких започатковано розв'язання даної проблеми. Деяким аспектам розслідування вказаної категорії злочинів була приділена певна увага у працях таких вчених як Р. С. Белкін, О. Я. Баєв, В. П. Бахін, В. К. Весельський, А. Ф. Волобуєв, І. В. Гора, В. А. Журавель, Є. П. Іщенко, В. П. Колмаков, В. І. Комісаров, В. О. Коновалова, І. С. Літвінчук, Г. А. Матусовський, М. О. Селіванов, М. В. Салтевський, В. В. Тіщенко, Ю. А. Чаплинська, В. Ю. Шепітько, М. П. Яблоков та інших науковців. Але роботи вказаних авторів не розкривають саме проблемні питання визначення криміналістичної характеристики злочину щодо умисного введення в обіг на ринку України (випуску на ринок України) небезпечної продукції, і містять лише окремі рекомендації з розслідування загального характеру.

Метою дослідження є вирішення проблемних питань криміналістичної характеристики умисного введення в обіг на ринку України (випуску на ринок України) небезпечної продукції.

На підставі аналізу наукових поглядів, теоретичних положень і законодавства досліджуються проблемні питання криміналістичної характеристики злочину, передбаченого ст. 227 КК.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основним безпосереднім об'єктом злочину, передбаченого ст. 227 КК, є суспільні відносини у сфері господарської діяльності стосовно встановленого порядку її здійснення, покликаною унеможливити введення в обіг на ринку України (випуску на ринок України) небезпечної продукції.

Предметом злочину, передбаченого ст. 227 КК, є небезпечна продукція, тобто така продукція, що не відповідає вимогам щодо безпечності продукції, встановленим нормативно-правовими актами.

У. В. Гулявська зазначає, що предметом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 227 КК, може бути лише така небезпечна продукція, виготовлена в процесі виробництва на території України або території іншої держави і переміщена на територію України законним чи контрабандним шляхом, яка не відповідає вимогам щодо безпечності продукції (є небезпечною для життя, здоров'я людей, безпечних умов праці, прав споживачів, довкілля), тобто вимогам, встановленим Законами України «Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції», «Про загальну безпечність нехарчової продукції», «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» тощо, а також іншими нормативно-правовими актами, виданими у розвиток зазначених законів [1, с. 20–23]. Утім на думку Ю. С. Тимошук це визначення є невдалим, оскільки, по-перше, є занадто об'ємним і невичерпним (при використанні такого підходу все-таки не враховано важливих законів), по-друге, не містить всіх

ознак небезпечної продукції, зокрема, основної для кримінальної відповідальності – розміру введення в обіг продукції [2, с. 325].

М. Б. Марцинюк вважає, що предметом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 227 КК, є небезпечна продукція (у т. ч. матеріальні товари) – така продукція, що не відповідає вимогам законодавства щодо безпечності – відсутності будь-якого ризику для життя, здоров'я, майна, навколишнього природного середовища при звичайних умовах використання, зберігання, транспортування, виготовлення і утилізації [3].

Термін «продукція» у ст. 227 КК ужитий у значенні, визначеному Законом України «Про загальну безпечність нехарчової продукції», згідно з ч. 1 ст. 1 якого продукція – будь-яка речовина, препарат або інший товар, виготовлений у ході виробничого процесу. Використання приписів зазначеного Закону для з'ясування змісту ознак розглядуваного складу кримінального правопорушення пов'язано з тим, що ст. 227 КК викладена в новій редакції Законом України «Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції». Визначення значення термінів, що вживаються у цьому Законі, складовою якого є нова редакція ст. 227 КК, наведені у ст. 1 цього Закону з посиланням на Закон України «Про загальну безпечність нехарчової продукції». Разом із тим предметом цього кримінального правопорушення може бути як нехарчова, так і харчова продукція.

Потерпілим від кримінального правопорушення, передбаченого ст. 227 КК, є як споживач, так і користувач. Згідно з п. 22 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про захист прав споживачів» споживач – фізична особа, яка придбаває, замовляє, використовує або має намір придбати чи замовити продукцію для особистих потреб, безпосередньо не пов'язаних з підприємницькою діяльністю або виконанням обов'язків найманого працівника. Відповідно до ч. 1 ст. 1 Закону України «Про загальну безпечність нехарчової продукції» користувач – фізична особа, яка придбаває, замовляє, використовує або має намір придбати чи замовити продукцію для потреб, пов'язаних із здійсненням господарської діяльності, або для забезпечення виконання обов'язків найманим працівником, чи юридична особа, яка придбаває, замовляє, використовує або має намір придбати чи замовити продукцію. Отже, спільним у споживача та користувача є те, що ними є особи, які придбавають, замовляють, використовують або мають намір придбати чи замовити продукцію. Але якщо це робить юридична особа, то вона є користувачем, а якщо фізична – в залежності від того для чого вона це вчиняє: споживач – для особистих потреб, безпосередньо не пов'язаних з підприємницькою діяльністю або виконанням обов'язків найманого працівника, а користувач – для потреб, пов'язаних із здійсненням господарської діяльності, або для забезпечення виконання обов'язків найманим працівником.

Водночас слід враховувати, що потерпілими від розглядуваного кримінального правопорушення можуть бути не лише споживачі та користувачі продукції. Наприклад, під час пострілу з мисливської рушниці через те, що ствол рушниці було виготовлено з неякісного металу, відбувся його розрив. Шматками металу було заподіяно шкоду здоров'ю, але не тієї особи, яка здійснила постріл (споживача), а особи, яка знаходилася поруч [4, с. 219]. Визнання

постраждалої особи споживачем мисливської рушниці не є обґрунтованим, оскільки не вона придбала рушницю для власних побутових потреб [5, с. 104]. А тому потерпілим від кримінального правопорушення, передбаченого ст. 227 КК, є не лише споживач або (і) користувач, а будь-яка людина (фізична особа).

У структурі способу вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 227 КК, можна визначити діяння відносно готування до нього, безпосереднього його вчинення або приховування.

Типовими способами готування до цього кримінального правопорушення можуть бути: 1) підшукування конкретного виробника або держави, у яких можна придбати продукцію; 2) вибір готової небезпечної продукції, що можна буде розповсюджувати через постачальника або безпосередньо; 3) закупівля необхідного обладнання та сировини для виготовлення небезпечної продукції; 4) підшукування місць, у яких небезпечна продукція буде зберігатися (складів) і виготовлятися (цехів); 5) підшукування транспортних засобів для перевезення небезпечної продукції; 6) при потребі підшукування співучасників умисного введення в обіг на ринку України (випуску на ринок України) небезпечної продукції (точок збуту); 7) виготовлення необхідних документів, що свідчать про безпечність продукції та інформацію про її виробника. Основним завданням етапу готування до цього кримінального правопорушення є підшукування або пристосування засобів чи знарядь, підшукування співучасників або змова на вчинення кримінального правопорушення, усунення перешкод, а також інше умисне створення умов для вчинення цього злочину.

Способом безпосереднього вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 227 КК, є введення в обіг (випуск на ринок України) небезпечної продукції, вчинене у великих розмірах.

Привертає увагу також те, що кримінально караною дією є не «реалізація споживачам», а «введення в обіг (випуск на ринок України)» продукції. Згідно з абз. 3 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про технічні регламенти та оцінку відповідності» введення в обіг – надання продукції на ринку України в перший раз. Відповідно до п. 2 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про захист прав споживачів» введення продукції в обіг – дії суб'єкта господарювання, спрямовані на виготовлення або ввезення на митну територію України продукції з подальшою самостійною або опосередкованою реалізацією на території України.

З точки зору застосування аналізованої кримінально-правової заборони під введенням небезпечної продукції в обіг слід розуміти перше платне або безоплатне постачання цієї продукції для її розповсюдження або споживання на ринку України. Це може бути реалізація споживачу або користувачу небезпечної продукції, здійснювана виробником на підставі цивільно-правового договору (купівлі-продажу, міни, поставки, оренди тощо), передача такої продукції її виготовлювачем або імпортером розповсюдженню – юридичній або фізичній особі, яка пропонує продукцію на ринку України. Карана за ст. 227 КК передача товарів споживачам може здійснюватися і на безоплатній основі (спонсорство, меценатство тощо) [4, с. 220].

Якщо під випуском на товарний ринок продукції у сенсі *de lege ferenda* розуміти реалізацію продукції споживачам, а також її безоплатне надання у формі спонсорства, меценатства, для проби тощо, то це, вочевидь,

означатиме недоцільне звуження сфери застосування кримінального закону, позаяк під таке тлумачення випуску на товарний ринок не підпадати-муть, зокрема, випадки передачі небезпечної продукції її виготовлювачами або імпортерами розповсюджувачам [4, с. 220].

Згідно з ч. 1 ст. 1 Закону України «Про загальну безпечність нехарчової продукції» виробник – це: 1) фізична чи юридична особа – резидент України, яка є виготовлювачем продукції, або будь-яка інша особа – резидент України, яка заявляє про себе як про виготовлювача, розміщуючи на продукції відповідно до законодавства своє найменування, торговельну марку чи інше позначення, або особа – резидент України, яка відновлює продукцію; 2) уповноважений представник виготовлювача продукції в Україні (у разі якщо виготовлювачем продукції є фізична чи юридична особа – нерезидент України); 3) імпортер продукції (у разі якщо виготовлювачем продукції є фізична чи юридична особа – нерезидент України, яка не має свого уповноваженого представника в Україні).

Відповідно до ч. 2 ст. 334 Цивільного кодексу України переданням майна вважається вручення його набувачеві або перевізникові, організації зв'язку тощо для відправлення, пересилання набувачеві майна, відчуженого без зобов'язання доставки. До передання майна прирівнюється вручення коносаменту або іншого товарно-розпорядчого документа на майно.

Дослідження ситуації на споживчому ринку України дозволяє констатувати О. М. Готіну, що в умовах ринкової економіки така форма суспільно небезпечного діяння, як випуск продукції, фактично означає те ж саме, що й реалізація [5, с. 172–173].

Згідно з пп. 14.1.202 п. 14.1 ст. 14 ПК продаж (реалізація) товарів – будь-які операції, що здійснюються згідно з договорами купівлі-продажу, міни, поставки та іншими господарськими, цивільно-правовими договорами, які передбачають передачу прав власності на такі товари за плату або компенсацію незалежно від строків її надання, а також операції з безоплатного надання товарів. Не вважаються продажем товарів операції з надання товарів у межах договорів комісії (консигнації), поруки, схову (відповідального зберігання), доручення, довірчого управління, оперативного лізингу (оренди), інших цивільно-правових договорів, які не передбачають передачі прав власності на такі товари.

З урахуванням багатьох чинників (зокрема того, що реалізація продукції та товарів є господарською операцією з ознаками обміну, а надання товарів споживачам може здійснюватися і на безоплатній основі – спонсорство, меценатство тощо) О. М. Готіну доцільним видавалося виключення з попередньої редакції ст. 227 КК й такої форми суспільно небезпечного діяння, як реалізація недоброякісної або некомплектної продукції та товарів. Натомість ним пропонувалося закріпити в ст. 227 КК такі форми суспільно небезпечного діяння, як виготовлення з метою збуту або збут товарів, надання послуг чи виконання робіт, які не відповідають встановленим вимогам щодо безпеки життя та здоров'я людини [5, с. 173].

Під ст. 227 КК підпадають визначені у ній дії, вчинені лише у великих розмірах, що прямо зазначено у диспозиції цієї статті. Згідно з приміткою

до ст. 227 КК, під введенням в обіг (випуском на ринок України) небезпечної продукції, вчиненим у великих розмірах, слід вважати введення в обіг продукції, загальна вартість якої перевищує 500 н. м. д. г.

Згідно з п. 5 підрозділу 1 розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України (далі – ПК), якщо норми інших законів містять посилення на н. м. д. г., то для норм кримінального законодавства в частині кваліфікації кримінальних правопорушень сума н. м. д. г. встановлюється на рівні податкової соціальної пільги, визначеної пп. 169.1.1 п. 169.1 ст. 169 розділу IV ПК для відповідного року. З урахуванням норм абз. 1 пп. 169.4.1 п. 169.4 цієї статті ПК платник податку має право на зменшення суми загального місячного оподаткованого доходу, отриманого від одного роботодавця у вигляді заробітної плати, на суму податкової соціальної пільги у розмірі, що дорівнює 50 відсоткам розміру прожиткового мінімуму для працездатної особи (у розрахунку на місяць), встановленому законом на 1 січня звітного податкового року, – для будь-якого платника податку (пп. 169.1.1 п. 169.1 ст. 169 розділу IV ПК). Відповідно до ст. 7 Закону України «Про державний бюджет України на 2022 рік», встановлено у 2022 р. прожитковий мінімум на одну особу в розрахунку на місяць у розмірі для працездатних осіб: з 1 січня – 2481 грн. Тобто для норм кримінального законодавства у частині кваліфікації кримінальних правопорушень на 2022 р. сума н. м. д. г. дорівнює: $2481 \text{ грн} \times 50 / 100 = 1240,5 \text{ грн}$. Отже, відповідно до ст. 227 КК на 2022 р. вчиненим у великих розмірах введенням в обіг (випуском на ринок України) небезпечної продукції, слід вважати введення в обіг продукції, загальна вартість якої перевищує: $1240,5 \text{ грн} \times 500 = 620\,250 \text{ грн}$.

Як свідчить судово-слідча практика, типовими способами приховування аналізованого нами злочину можуть бути: 1) знищення самої небезпечної продукції; 2) знищення сировини, з якої вона виготовлялася; 3) знищення або приховування устаткування (обладнання), на якому небезпечна продукція виготовлялася чи фасувалася (упаковувалася); 4) знищення документації, у якій вказувалося походження продукції чи фіксувалися пов'язані з нею процеси господарської діяльності; 5) внесення змін у документи про результати перевірки продукції; 6) заява про те, що особа не знала про те, що продукція є небезпечною; 7) приховування транспортних засобів, якими відбувалося транспортування небезпечної продукції [6, с. 67].

Хоча суспільно небезпечні наслідки не є обов'язковою ознакою кримінального правопорушення, передбаченого ст. 227 КК, однак суспільно небезпечні дії з небезпечною продукцією можуть спричинити такі наслідки у виді заподіяння шкоди життю, здоров'ю людини, речовин або зобов'язальним правам, а також доквітлю (навколишньому природному середовищу).

Якщо внаслідок введення в обіг небезпечної продукції та наступного її використання було заподіяно шкоду здоров'ю людини (споживача або користувача) чи його смерть або завдано матеріальної шкоди у вигляді умисного чи необережного знищення чи пошкодження чужого майна, вчинене слід кваліфікувати за правилами сукупності кримінальних правопорушень, тобто за ст. 227 КК та як умисне чи необережне кримінальне

правопорушення проти життя чи здоров'я особи або проти власності. Очевидно, що наслідки, що полягають у заподіянні істотної шкоди життю чи здоров'ю особи, потрібно вказувати як кваліфіковані види відповідного складу кримінального правопорушення.

Обов'язковою ознакою об'єктивної сторони кримінального правопорушення, передбаченого ст. 227 КК, є місце кримінального правопорушення – ринок України, що визначено у назві та диспозиції цієї кримінально-правової норми. Однак приналежність ринка саме Україні зазначена у назві ст. 227 КК і щодо введення в обіг предмета кримінального правопорушення (небезпечної продукції), і стосовно його (її) випуску. У диспозиції ст. 227 КК вказівка на ринок України присутня щодо випуску предмета кримінального правопорушення (небезпечної продукції), але відсутня щодо його введення в обіг. Така позиція законодавця не має обґрунтування. Згідно зі ст. 1 Закону України «Про захист економічної конкуренції» ринок товару (товарний ринок) – сфера обороту товару (взаємозамінних товарів), на який протягом певного часу і в межах певної території є попит і пропозиція. Н. В. Наумчук справедливо пропонує, зокрема, з назви статті (зауважимо – та з диспозиції ст. 227 КК) виключити вказівку лише на ринок України, тим самим зробити реальну можливість застосовувати цю статтю до умисного введення в обіг (випуск на ринок) небезпечної продукції, призначеної на експорт, і територіальне не обмежувати дії винних осіб лише ринком України [7, с. 249].

Щодо часу, то найважливіше місце має строк (термін) придатності продукції, тобто, строк (термін) впродовж якого продукція є безпечною для споживання чи використання. Під час розслідування досліджуваного злочину слідчому необхідно обов'язково встановити: 1) час виготовлення небезпечної продукції; 2) час ввозу продукції на митну територію; 3) час встановлення щодо певної продукції стандартів, технічних вимог тощо; 4) час реалізації продукції споживачу [6, с. 200].

У криміналістичній характеристиці такий її елемент як типова особа злочинця тісно пов'язаний з таким елементом складу кримінального правопорушення як суб'єкт кримінального правопорушення. Вказівка на суб'єкт кримінального правопорушення в диспозиції ст. 227 КК відсутня та визначається шляхом тлумачення норм, у т. ч. регулятивного законодавства. Із положень якого слідує, що до кримінальної відповідальності за кримінальне правопорушення, передбачене ст. 227 КК, насамперед повинні притягуватися керівники господарських організацій – суб'єктів господарювання, що виступають виготовлювачами, імпортерами чи розповсюджувачами певних предметів кримінального правопорушення, і ті працівники зазначених суб'єктів господарювання, на яких лежать посадові компетенції реалізовувати нагляд за безпекою продукції, що виготовляється, розповсюджується або імпортується. Факт зазначених повноважень встановлюється у кожному конкретному випадку із використанням службових інструкцій, наказів, інших локальних актів, що встановлюють межі посадових обов'язків певного робітника.

У ст. 227 чинного КК, на відміну від ст. 147 КК 1960 р., відсутній словесний зворот «відповідальними за це особами», а також зазначення

адміністративної преюдиції, з врахуванням яких раніше встановлювалося, що суб'єкт реалізації недоброякісної продукції був спеціальним.

У законодавстві України відсутнє поняття виготовлювача, але міститься визначення виробника. Згідно з п. 4 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про захист прав споживачів» виробник – суб'єкт господарювання, який: виробляє товар або заявляє про себе як про виробника товару чи про виготовлення такого товару на замовлення, розміщуючи на товарі та/або на упаковці чи супровідних документах, що разом з товаром передаються споживачеві, своє найменування (ім'я), торговельну марку або інший елемент, який ідентифікує такого суб'єкта господарювання; або імпортує товар. Відповідно до ч. 1 ст. 1 Закону України «Про загальну безпечність нехарчової продукції» виробник – це: фізична чи юридична особа – резидент України, яка є виготовлювачем продукції, або будь-яка інша особа – резидент України, яка заявляє про себе як про виготовлювача, розміщуючи на продукції відповідно до законодавства своє найменування, торговельну марку чи інше позначення, або особа – резидент України, яка відновлює продукцію; уповноважений представник виготовлювача продукції в Україні (у разі якщо виготовлювачем продукції є фізична чи юридична особа – нерезидент України); імпортер продукції (у разі якщо виготовлювачем продукції є фізична чи юридична особа – нерезидент України, яка не має свого уповноваженого представника в Україні). Згідно з абз. 7 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про технічні регламенти та оцінку відповідності» виробник – будь-яка фізична чи юридична особа (резидент чи нерезидент України), яка виготовляє продукцію або доручає її розроблення чи виготовлення та реалізує цю продукцію під своїм найменуванням або торговельною маркою (знаком для товарів і послуг).

Відповідно до абз. 14 ч. 1 ст. 1 цього ж Закону імпортер – будь-яка фізична чи юридична особа – резидент України, яка вводить в обіг на ринку України продукцію походженням з іншої країни. Згідно з абз. 32 ч. 1 ст. 1 даного Закону розповсюджувач – будь-яка інша, ніж виробник або імпортер, фізична чи юридична особа в ланцюгу постачання продукції, яка надає продукцію на ринку.

У теорії кримінального права у попередній редакції ст. 227 КК суб'єктом злочину, передбаченого цієї статтею, могли бути: 1) працівники підприємств, на яких посадовими інструкціями, наказами чи розпорядженнями покладено обов'язок із контролю відповідності якості продукції вимогам, закріпленим у законодавстві; 2) службові особи підприємства, котрі очолюють структурні підрозділи, на які установчими документами юридичної особи покладено обов'язок контролювати якість продукції; 3) керівники підприємств – у випадку обмеженого штату працівників підприємства та відсутності окремої службової особи чи працівника, уповноваженого здійснювати контроль за якістю продукції. Інші робітники зазначених суб'єктів господарювання могли нести кримінальну відповідальність як співучасники.

Суб'єктами досліджуваного кримінального правопорушення мають визнаватись також фізичні особи (включаючи підприємців і тих, хто займається підприємницькою діяльністю без державної реєстрації), які є

виготовлювачами, імпортерами або розповсюджувачами продукції, а так само керівники та інші відповідні працівники суб'єктів господарювання, які є уповноваженими представниками виготовлювачів продукції в Україні (якщо виготовлювачами продукції є нерезиденти України) [4, с. 222].

Також важливо враховувати необхідність притягнення до кримінальної відповідальності осіб, які не мають взагалі ніяких повноважень на введення в обіг продукції, тобто нелегально; осіб, які виробляють або реалізують вироблені в кустарних умовах небезпечні товари чи продукцію, а так само вирощену в особистому підсобному господарстві, на присадибній, дачній або садовій ділянці небезпечну продукцію рослинництва та бджільництва, кролів, нутрій, птицю або продукти їх забою в сирому вигляді або у вигляді первинної обробки, а також особи, які, будучи працівниками сільськогосподарських підприємств і рибних господарств, реалізують одержану ними натурою небезпечну продукцію власного виробництва зазначених підприємств і продукцію її переробки [4, с. 222; 8, с. 117].

О. В. Працюк, В. В. Черней дискусійно вважають, що суб'єктом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 227 КК, можуть бути лише: працівник підприємства, установи, організації, що виробляють продукцію чи товари, який відповідає за дотримання (перевірку) якості, комплектності, відповідності стандартам продукції, що випускається підприємством на товарний ринок, або за її реалізацію; працівники (у тому числі службові особи) торговельних організацій, які реалізують небезпечну продукцію чи товари; індивідуальні підприємці, які виробляють або реалізують продукцію чи товари [9, с. 517–518].

О. М. Готін вважає, що як свідчить аналіз норми про кримінальну відповідальність за випуск або реалізацію недоброякісної продукції, згідно з попередньою редакцією ст. 227 КК суб'єктом кримінального правопорушення є виключно особи, які належать до категорії спеціального суб'єкта. Суб'єкт кримінального правопорушення «Виготовлення з метою збуту або збут товарів, надання послуг чи виконання робіт, які не відповідають встановленим вимогам щодо безпеки життя та здоров'я людини», склад якого він пропонував включити до КК замість ст. 227 КК, визначав формулюванням: фізична осудна особа, якій до вчинення кримінального правопорушення виповнилося 16 років (загальний суб'єкт) [5, с. 116].

Для удосконалення правового регулювання відповідальності за введення в обіг небезпечної продукції, передбаченого в ст. 227 КК, суб'єктом аналізованого кримінального правопорушення Н. В. Наумчук вважає будь-яку фізичну осудну особу, якій до вчинення кримінального правопорушення виповнилося 16 років, тобто суб'єкт цього кримінального правопорушення загальний [8, с. 117].

Випуск або реалізація недоброякісної (у тому числі небезпечної для життя та здоров'я людини) чи некомплектної продукції та товарів можуть вчинятися не тільки працівниками суб'єктів підприємницької діяльності, на яких покладається обов'язок контролю за якістю продукції та товарів, але й іншими особами, що перебувають у трудових відносинах з цими суб'єктами підприємницької діяльності.

Виготовлення (випуск) та подальша реалізація недоброякісної продукції та товарів можуть вчинятись особами, які не мають на це взагалі ніяких повноважень, тобто нелегально.

Виготовленням недоброякісної продукції та товарів (зокрема, шляхом перероблення харчових продуктів, термін придатності яких минув) досить часто нелегально займаються фізичні особи, а подальший випуск або реалізацію цієї продукції та товарів на законних підставах здійснюють суб'єкти господарської діяльності.

Реалізація недоброякісної продукції може здійснюватися громадянами, які ведуть присадибне господарство і яких здебільшого навряд чи можливо віднести до категорії осіб – спеціальних суб'єктів за змістом ст. 227 КК.

Враховуючи те, що ознаки суб'єкта кримінального правопорушення в диспозиції ст. 227 КК не фіксуються, він є загальним. Однак у санкції цієї кримінально-правової норми передбачене покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю як додаткове обов'язкове. Тобто таке, що суд повинен обов'язково призначити засудженому на додаток до основного. Використання займаної посади для вчинення кримінального правопорушення або зв'язок кримінального правопорушення із зайняттям певною діяльністю є обов'язковою підставою призначення цього виду покарання як основного або як додаткового. Наявність цього покарання у санкції досліджуваної кримінально-правової норми опосередковано може вказувати на те, що суб'єкт кримінального правопорушення є спеціально-конкретним, спеціальними ознаками якого є потенційна можливість використання певної посади або діяльності для вчинення кримінального правопорушення.

Вважаємо, що у санкції ст. 227 КК передбачене покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю як додаткове обов'язкове помилково, а суб'єкт кримінального правопорушення, передбаченого ст. 227 КК, є загальним – фізична осудна особа, яка досягла 16 років. Однак це не виключає можливість вчинення його спеціальним суб'єктом, зокрема, службовою особою.

У літературі виокремлюють три групи мотивів, що спонукали осіб до вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 227 КК: соціально нейтральні, соціально корисні та соціально шкідливі. В основі такого розподілу покладено спрямованість кримінального правопорушника на задоволення потреб трудового колективу чи певної частини населення (соціально корисні мотиви), корпоративних потреб підприємства, установи, організації (соціально нейтральні), особистих потреб чи потреб близьких осіб (соціально шкідливі).

Мету кримінального правопорушення не передбачено диспозицією ст. 227 КК, тому вона не є обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони цього кримінального правопорушення та не впливає на кваліфікацію цього діяння.

Мотиви та мета досліджуваного кримінального правопорушення можуть бути різними: користь, небажання витратити сили й час на належне виготовлення або збут доброякісної продукції чи доброякісних товарів або

виконання доброякісних робіт чи надання доброякісних послуг, прагнення поліпшити роботу суб'єкта господарювання, особиста зацікавленість, вчинення в інтересах третіх осіб тощо.

Типовими матеріальними слідами, що свідчать про вчинення злочину, передбаченого ст. 227 КК України, можуть бути: 1) сама небезпечна продукція; 2) сировина, з якої вона виготовлялася; 3) устаткування (обладнання), на якому вона виготовлялася та пакувалася; 4) елементи упаковки чи маркування такої продукції; 5) документація (як на паперових, так і електронних носіях); 6) сліди пальців рук, взуття, транспортних засобів тощо. Про вчинення злочину можуть свідчити ідеальні сліди, тобто ті сліди, що залишилися в пам'яті людей, і ми можемо отримати їх шляхом проведення допиту особи (свідків, потерпілих, підозрюваних) [6, с. 201].

Висновки. Таким чином, розглянувши криміналістичну характеристику кримінального правопорушення, передбаченого ст. 227 КК, зроблено висновки про подальшу актуалізацію цієї проблематики. Предметом цього злочину є небезпечна продукція. Основним завданням етапу готування до цього кримінального правопорушення є умисне створення умов для вчинення цього злочину. Способом безпосереднього вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 227 КК, є введення в обіг (випуск на ринок України) небезпечної продукції, вчинене у великих розмірах. Під введенням небезпечної продукції в обіг слід розуміти перше платне або безоплатне постачання цієї продукції для її розповсюдження або споживання на ринку України. Типовими наслідками скоєння аналізованого злочину є спричинення ним шкоди життю, здоров'ю людини, речовим або зобов'язальним правам, а також довіллю (навколишньому природному середовищу). Обов'язковою ознакою об'єктивної сторони кримінального правопорушення, передбаченого ст. 227 КК, є місце кримінального правопорушення – ринок України, що визначено у назві та диспозиції цієї кримінально-правової норми. Ринок товару (товарний ринок) – сфера обороту товару (взаємозамінних товарів), на який протягом певного часу і в межах певної території є попит і пропозиція. Суб'єкт досліджуваного злочину є загальним – фізична осудна особа, яка досягла 16 років. Однак це не виключає можливість вчинення його спеціальним суб'єктом, зокрема, службовою особою. Мотиви та мета досліджуваного кримінального правопорушення можуть бути різними: користь, небажання витратити сили й час на належне виготовлення або збут доброякісної продукції чи доброякісних товарів або виконання доброякісних робіт чи надання доброякісних послуг, прагнення поліпшити роботу суб'єкта господарювання, особиста зацікавленість, вчинення в інтересах третіх осіб тощо.

Перелік посилань

1. Гулявська У. В. Правове регулювання умисного введення в обіг на ринку України (випуск на ринок України) небезпечної продукції. *Актуальні проблеми правоохо-*

References

1. Huliavska, U. V. (2010). Legal regulation of intentional introduction into circulation of the market of Ukraine (release on the market of Ukraine) of dangerous products. *Actual*

- ронної діяльності: матеріали наук.-практ. конф. (м. Київ, 20 грудня 2010 р.). Київ. 2010. С. 20-23.
2. Тимошук Ю. С. Проблема визначення предмету злочину, передбаченого ст. 227 КК України «Умисне введення в обіг на ринку України (випуск на ринок України) небезпечної продукції». *Право і суспільство*. 2013. № 6-2. С. 323-325.
3. Марцинюк М. Б. Предмет умисного введення в обіг на ринку України (випуску на ринок України) небезпечної продукції. *Науковий блог Національного університету «Острозька академія»*. URL: <https://naub.oa.edu.ua/2015/предмет-умисного-введення-в-обіг-на-ри/> (дата звернення: 20.08.2022).
4. Дудоров О. О., Дудорова К. Б. Умисне введення в обіг на ринку України небезпечної продукції: проблеми кваліфікації та вдосконалення законодавства. *Вісник Запорізького національного університету*. 2012. № 2 (I). С. 216-223.
5. Готін О. М. Кримінальна відповідальність за випуск або реалізацію небезпечної продукції в умовах ринкової економіки (проблеми теорії та практики): дис. ... канд. юрид. наук. Луганськ. 2003. 214 с.
6. Літвінчук І. С. Методика розслідування злочинів, пов'язаних із умисним випуском на ринок України небезпечної продукції: дис. ... канд. юрид. наук. Львів. 2017. 239 с.
7. Наумчук Н. В. Проблеми визначення предмета злочину, передбаченого статтею 227 КК України (умисне введення в обіг на ринку України (випуск на ринок України) небезпечної продукції). *Право і суспільство*. 2014. № 1-2. С. 247-249.
8. Наумчук Н. Особенности субъекта и субъективные признаки состава преступления, связанного с умысленным
- problems of law enforcement activity: proceedings of the scientific and practical conference*. Kyiv. P. 20-23. (in Ukrainian).
2. Tymoshchuk, Yu. S. (2013). The problem of determining the subject of the crime provided for in Article 227 of the Criminal Code of Ukraine «Deliberate introduction into circulation on the market of Ukraine (release on the market of Ukraine) of dangerous products». *Law and society*. No. 6-2. P. 323-325. (in Ukrainian).
3. Martsyniuk, M. B. (2015). The subject of deliberate introduction into circulation on the market of Ukraine (release on the market of Ukraine) of dangerous products. *Scientific blog of the National University «Ostroh Academy»*. Retrieved from: <https://naub.oa.edu.ua/2015/предмет-умисного-введення-в-обіг-на-ри/> (date of application: 20.08.2022). (in Ukrainian).
4. Dudorov, O. O., Dudorova, K. B. (2012). Deliberate introduction of hazardous products into circulation on the market of Ukraine: problems of qualification and improvement of legislation. *Bulletin of Zaporizhzhia National University*. No. 2 (I). P. 216-223. (in Ukrainian).
5. Hotin, O. M. (2003). Criminal responsibility for the production or sale of substandard products in the conditions of the market economy (problems of theory and practice): Candidate's thesis of Juridical Sciences. Luhansk. 214 p. (in Ukrainian).
6. Litvinchuk, I. S. (2017). The method of investigation of crimes connected with the deliberate release of dangerous products on the Ukrainian market: Candidate's thesis of Juridical Sciences. Lviv. 239 p. (in Ukrainian).
7. Naumchuk, N. V. (2014). Problems of determining the subject of the crime provided for in Article 227 of the Criminal Code of Ukraine (deliberate introduction into circulation on the market of Ukraine (release on the market of Ukraine) of dangerous products). *Law and society*. No. 1-2. P. 247-249. (in Ukrainian).
8. Naumchuk, N. (2015). Features of the subject and subjective signs of the composition of the crime associated with the

введением в оборот (выпуском на рынок) опасной продукции (статья 227 Уголовного Кодекса Украины). *Національний юридичний журнал: теорія і практика (Jurnalul juridic national: teorie și practică): науково-практичне правове видання Республіки Молдова*. 2015. № 4 (14). Т. 1. С. 113-117.

9. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / Д. С. Азаров, В. К. Гришук, А. В. Савченко [та ін.]; за заг. ред. О. М. Джужі, А. В. Савченка, В. В. Черня. Київ. 2016. 1064 с.

intentional introduction into circulation (release to the market) of dangerous products (Article 227 of the Criminal Code of Ukraine). *National legal journal: theory and practice: scientific and practical legal publication of the Republic of Moldova*. No. 4 (14). Volume 1. P. 113-117. (in Ukrainian).

9. Azarov, D. S., Hryshchuk, V. K., Savchenko, A. V. et all. (2016). Scientific and practical commentary on the Criminal Code of Ukraine. Kyiv. 1064 p. (in Ukrainian).

FORENSIC CHARACTERISTICS OF THE INTENTIONAL INTRODUCTION INTO CIRCULATION ON THE UKRAINIAN MARKET (RELEASE TO THE UKRAINIAN MARKET) OF DANGEROUS PRODUCTS

**V. Kutsenko
M. Leonenko
P. Nazarenko
D. Shyian
O. Shyian**

The article deals with the analysis of scientific views, theoretical provisions and legislation, and examines the forensic characteristics of the deliberate introduction in the circulation of hazardous products on the market of Ukraine (release to the market of Ukraine).

The subject of the investigated crime is dangerous products. The main task of the stage of preparation for this crime is the deliberate creation of conditions for its commission. The method of directly committing the crime in question is the introduction into circulation (release on the Ukrainian market) of dangerous products, committed on a large scale. The methods of concealing the analyzed crime can be 1) destruction of the most dangerous products; 2) destruction of the raw materials from which it was made; 3) destruction or concealment of equipment on which hazardous products were produced or packaged (packaged); 4) destruction of documentation, which indicated the origin of the product or recorded the processes of economic activity associated with it; 5) making changes to the documents on the results of product testing; 6) a statement that the person did not know that the product was dangerous; 7) concealment of vehicles used to transport hazardous products. The typical consequences of the commission of the crime under study are the infliction of harm to human life, health, property or liability rights, as well as the environment.

An obligatory sign of the objective side of this crime is the place of the criminal offence – the market of Ukraine, which is defined in the title and disposition of the relevant criminal law norm. The commodity market (commodity market) is the sphere of circulation of goods (interchangeable goods), for which there is supply and demand for a certain time and within a certain territory. The subject of the crime in question is general – a physically sane person who has reached the age of

16. However, this does not exclude the possibility of its commission by a special subject, in particular, an official (official). The motives and goals of the analyzed criminal offence may be different: the benefit, unwillingness to spend energy and time on the proper manufacture or sale of good-quality products or good-quality goods or the performance of good-quality work or the provision of good-quality services, the desire to improve the work of the enterprise, personal interest, commission in the interests of third parties and etc.

Key words: forensic characteristics, crime, way of committing, dangerous products, introduction into circulation, circulation on the market, release to the market, market of Ukraine.

DOI: <https://doi.org/10.33994/kndise.2023.68.19>
УДК 343.98

Артем Володимирович Коваленко
кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри поліцейської діяльності

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3665-0147>
E-mail: new4or@gmail.com

*Луганський навчально-науковий інститут імені Е.О. Дідоренка
Донецького державного університету внутрішніх справ*

ПРЕД'ЯВЛЕННЯ ОСОБИ ДЛЯ ВПІЗНАННЯ ЗА 3D-МОДЕЛЛЮ ЇЇ ЗОВНІШНОСТІ

Статтю присвячено формулюванню організаційних і тактичних засад проведення пред'явлення особи для впізнання за 3D-моделлю її зовнішності. Названа форма пред'явлення для впізнання є перспективним високотехнологічним способом проведення згаданої слідчої (розшукової) дії, логічним розвитком та сучасною альтернативою упізнанню за фотознімками.

Ключові слова: *слідча (розшукова) дія, пред'явлення для впізнання, криміналістичне (сигналетичне) 3D-сканування, 3D-модель зовнішності.*

Постановка проблеми. Пред'явлення для впізнання (наряду із допитом) є основним процесуальним засобом отримання вербальної інформації від осіб у кримінальному провадженні. Згадана слідча (розшукова) дія активно застосовується для ідентифікації живих осіб, трупів та речей за уявними образами, що збереглися у пам'яті очевидців під час досудового розслідування й судового розгляду. Процесуальний порядок, організація і тактика проведення пред'явлення для впізнання уже були ґрунтовно висвітлені у багатьох наукових та навчально-практичних працях, тому основним шляхом підвищення ефективності впізнання як засобу збирання, дослідження й використання доказів є запровадження останніх досягнень